

Asia: VN/25055/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta sekä turvavarastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. 1 § Lain soveltamisala ja tavoitteet

Lakiehdotuksessa esitetään väestön toimeentulon ja suojaamisen kannalta välttämättömien tavaroiden tuotannon ja saatavuuden turvaamista. Yhdistys kiinnittää huomiota sanavalintoihin lain tavoitteissa.

Kylvösiemenet, siemenperunat, taimet ja muu kasvien lisäysmateriaali ovat alkutuotannon välttämättömiä edellytyksiä. Yhteiskunnallisen merkityksensä vuoksi tulisi myös tämän materiaalin saatavuudesta huolehtiminen sisältyä lakiin.

Yhdistys esittää ensimmäisen momentin loppuosan muuttamista muotoon 'välttämättömien tavaroiden, materiaalien ja palveluiden'. Ilmaisuuksissa käsitellään myös elävän lisäysmateriaalin.

2. 2 § Huoltovarmuudesta vastaavat viranomaiset

Pykälästä käy ilmi Huoltovarmuuskeskuksen ehdotettu ohjausmalli, jossa ministeriöiden roolia on kasvatettu ja elinkeinoelämän roolia pienennetty. Yhdistys esittää muutosta ehdotukseen.

Esimerkiksi kylvösiementen varmuusvarastointi toteutetaan niiden kunnostamiseen ja pakkaamiseen erikoistuneissa yrityksissä. Viranomaisilla tulee jatkossakin olla johtorooli varastoinnin koordinoinnissa. On kuitenkin huomattava, että siementen varastointi tehdään käytännössä aina yrityksissä.

Huoltovarmuuden ylläpito ja kehittäminen vaativat jatkossakin yhteistyötä viranomaisten, elinkeinoelämän yritysten sekä järjestöjen kesken. Elintarviketuotannon lisäksi tämä pätee myös muihin yhteiskunnan toimintoihin ja siksi laajemman yhteistyön tarve tulisi näkyä myös lakitekstissä.

3. 3 § Huoltovarmuuskeskuksen asema ja toimiala

-

4. 4 § Huoltovarmuuskeskuksen tehtävät

Ensimmäisessä pykälässä lausuttuun viitaten tulisi 4 §:n 1 momentin 5 kohta muuttaa muotoon 'välttämättömien tavaroiden, materiaalien ja palveluiden'. Ilmaisuihin lisäisi myös elävän lisäysmateriaalin.

5. 5 § Pääjohtaja ja johtoryhmä

-

6. 6 § Työjärjestys

-

7. 7 § Huoltovarmuuskeskuksen ohjaus

Lakiehdotuksessa esitetään, että Huoltovarmuuskeskuksen ohjauksesta vastaavat jatkossa eri ministeriöt työ- ja elinkeinoministeriön johdolla. Ministeriöiden välisen yhteistyön tiivistäminen on kannatettava pyrkimys, mutta tämä vaikuttaa tehdyn elinkeinoelämän edustuksen kustannuksella.

Yhdistys on 2 § yhteydessä tuonut esille sen, että huoltovarmuuden ylläpito ja kehittäminen vaativat myös viranomaisten ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä. Tämän yhteistyön tarve pätee suureen osaan yhteiskunnan toiminnoista, sillä valtio yksin ei pysty tarjoamaan kaikkia huoltovarmuuden edellytyksiä.

Huoltovarmuutta ja Huoltovarmuuskeskusta koskevan lain valmistelussa tulisi varmistaa, että myös elinkeinoelämä on tarkoituksenmukaisella tavalla edustettuna huoltovarmuutta koskevassa ohjauksessa.

8. 8 § Huoltovarmuuskeskuksen ohjausryhmä

Katso edellinen kohta.

9. 9 § Huoltovarmuuden yhteistyöryhmä

Huoltovarmuuden yhteistyöryhmää on kuvattu niukasti eivätkä sen tehtävät suhteessa Huoltovarmuuskeskuksen ohjausryhmään ja Huoltovarmuusneuvostoon välity ehdotuksesta.

Uuden virastorakanteen myötä tulisi kiinnittää huomiota päällekkäisten hallintorakenteiden välttämiseen, jotta tehokkuus huoltovarmuusasioiden hoitamisessa säilytetään.

10. 10 § Huoltovarmuusneuvosto

-

11. 11 § Sektorit, poolit ja toimikunnat

-

12. 12 § Valtion varmuusvarastointi

-

13. 13 § Valtion varmuusvarastoja koskeva päätöksenteko

Kylvösiementen varmuusvarastoinnin osalta Huoltovarmuuskeskus ja Ruokavirasto ovat ne valtiolliset toimijat, jotka keräävät ja ylläpitävät tietoja varmuusvarastoista.

Varastojen avaamista koskevan esityksen jälkeen Huoltovarmuuskeskuksen näkemys varastojen avaamistarpeesta välitetään työ- ja elinkeinoministeriölle. Ministeriö esittelee asian valtioneuvostolle, joka tekee asiassa päätöksen.

Esitys varmuusvarastojen avaamisesta etenee pitkin pitkää viranomaisketjua ja aika esityksen ja päätöksen antamisen välillä voi olla useita kuukausia. Lähihistoriassa on esimerkkejä, joissa varastojen avaamista koskeva päätös on tehty myöhään siementen käytön kannalta.

Valtioneuvosto tuo päätöksentekoon oman merkittävän arvovaltansa, mutta samaan aikaan sen rooli päätöksentekijänä lykkää päätöksen antamista. Varmuusvarastoihin liittyvässä päätöksenteossa pitäisi varautua myös ripeään toimintaan. Tältä kannalta päätöksenteon tapaan sisältyy heikkous, koska valtioneuvoston roolissa korostuu enemmän arvovalta kuin asiantuntemus.

Varmuusvarastoitujen kylvösiementen osalta on olennaista ymmärtää, että materiaali ei ole käyttöön otettavissa heti. Tilannetta voi verrata raakaöljyn jalostamiseen valmiiksi tuotteiksi. Myös kylvösiemenet ovat suurina raakaerinä, jotka pitää kunnostaa ja pakata ennen kuin toimitukset voidaan aloittaa. Kylvösiemenpulan korjaaminen ei pääty varmuusvarastojen purkupäätökseen, joten aikaa on oltava riittävästi myös työhön pakkaamoilla.

14. 14 § Varmuusvarastoituja lääkkeitä, lääkinnällisiä laitteita, henkilösuojaimia ja muita terveydenhuollossa käytettäviä tavaroita koskeva päätöksenteko

-

15. 15 § Tuotantovarausten ja suorituskykyvarausten hankinta

-

16. 16 § Huoltovarmuusrahasto ja huoltovarmuusmaksu

Uudistuksen myötä Huoltovarmuuskeskuksen rahoitus tulee aiempaa riippuvaisemmaksi valtion talousarviopäätöksistä. Itse varmuusvarastot aiotaan rahoittaa talousarvion ulkopuolisella huoltovarmuusrahastolla ja keskuksen muu toiminta talousarviosta tulevalla osuudella.

Yhdistys huomauttaa, että muutoksen myötä keskuksen rahoitus ja sitä kautta sen toiminta tulee alttiimmaksi poliittisen aaltoliikkeen vaikutuksille. Huoltovarmuusrahaston riittävyyttä ja huoltovarmuusmaksua on pystyttävä tarkistamaan riittävän usein esimerkiksi siksi, että eri energiamuotojen käytön yleisyydessä tapahtuu muutoksia.

17. 17 § Huoltovarmuusrahaston hallinto

-

18. 18 § Kirjanpito, tilintarkastus ja tilinpäätös

-

19. 19 § Lainanottovaltuus

-

20. 20 § Tuen myöntämisen yleiset edellytykset

-

21. 21 § Muissa laeissa säädettyt tuet ja korvaukset

-

22. 22 § Omaisuuden siirtyminen

-

23. 23 § Huoltovarmuuskeskuksen tiedonsaantioikeus

-

24. 24 § Tietojenantovelvollisuus

-

25. 25 § Salassa pidettävän tiedon luovuttaminen

-

26. 26 § Virka-apu

-

27. 27 § Uhkasakko

-

28. 28 § Huoltovarmuusrikkomus

-

29. 10. luku Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

-

30. Muu asia, jonka haluatte tuoda työryhmän tietoon

Yhdistys on huolissaan, että julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä aiotaan vähentää Huoltovarmuuskeskusta koskevassa päätöksenteossa. Näkemyksemme mukaan on tärkeää, että elinkeinoelämä on tarkoituksenmukaisella tavalla edustettuna uudessa ohjausryhmässä, koska yrityskenttä monilta osin vastaa varmuusvarastojen ylläpidosta sekä parhaiten ymmärtää niihin liittyvän työskentelyn.

Heikkilä Andreas
Siemenkauppiaitten yhdistys ry